Tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutus

Kirjastoalalla, erityisesti yleisten kirjastojen sektorilla on viime aikoina vallinnut käymistila, joka on ilmennyt kentän ulkopuolellekin levinneenä keskusteluna alan matalasta palkkatasosta ja sen korjaamisen tarpeellisuudesta. Argumentit ovat vaihdelleet kirjastonhoitajien akateemisen koulutuksen ja matalapalkka-alan välisestä epäsuhdasta informaatioyhteiskunnan jäsenilleen asettamien tiedollisten vaatimusten tyydyttämistarpeeseen. Yleisen koulutustason nousu vaatii entistä paremmin koulutettuja kirjastonhoitajia eli kirjastonhoitajien koulutustason tulee olla riittävän korkea, jotta he pystyisivät tyydyttämään entistä paremmin koulutetun väestön kirjastojen kautta kanavoituvat tarpeet.

Argumentit ovat järkeviä. Toki kandidaatin tutkinnon suorittaneille kirjastonhoitajille olisi kohtuullista maksaa palkkaa sen mukaan kuin kandidaatin tutkinnon suorittaneille palkkaa tavataan maassa maksaa ja tottakai koulutussuunnittelijoiden nousujohtoiseksi kutsuma uusi koulutusrakenne muuttaa ihmisten kirjastollisia tarpeita. Silti tätä argumentointia tuntuu vaivaavan tietynlainen itsestäänselvyyksien osuus.

Miten ja miksi on tultu tilanteeseen, jossa yhteiskunnan henkisen hyvinvoinnin kannalta merkityksellisessä yleisessä kirjastolaitoksessa työskentelevien erityiskoulutettujen työpanoksen arviointiin käytetään pienempiä punnuksia kuin esim. koulutus- tai terveydenhoitoalan työtä punnittaessa? Se, että kysymys on kirjastotieteellisesti kiintoisa, ei helpota matalapalkka-alalla toimivien paineita. Pitemmällä tähtäyksellä tieteellisellä pohdinnalla on kuitenkin antinsa annettavana näinkin käytännöllisen kysymyksen selvittelylle. Vasta oraalla oleva tutkimus ei kuitenkaan vielä ole ehtinyt tuottaa käyttökelpoista materiaalia, jota voitaisiin käyttää hyväksi vinoutumien oikaisemiseen.

Tämä ajankohtainen esimerkki valaisee melko hyvin alan tutkimuksen ja käytännön suhdetta. Tässä esimerkkitapauksessa tutkimus ei edes voi antaa yhtä ainoaa oikeaa vastausta, koska asetettu kysymys ei ole ollenkaan yksiselitteinen. Tosiasiassa se on varsin arvovärittein ja edustaa nimenomaan kirjastonhoitajien arvomaailmaa hyväksyessään ikäänkuin automaattisesti sen, että yleisellä kirjastolla on merkitystä yhteiskunnan henkiselle hyvinvoinnille ja sen, että myös siinä työskentelevien erityiskoulutettujen työllä — sellaisena kuin se tänään on — on tällainen merkitys. Näin sanoessani en suinkaan halua asettaa kyseenalaiseksi sen sivistys- ja kulttuurityön arvoa, jota Suomen yleisissä kirjastoissa tehdään, vaan pyrin ainoastaan kiinnittämään huomiota siihen tapaan, jolla tutkijat ongelmanasettelussaan etenevät.

Kirjastotoimi on niin monimuotoinen ja täynnään monenlaisia riippuvuussuhteita, että myös useimmat sen käytännön ongelmista ovat ongelmakomplekseja, joihin yksiselitteisiä vastauksia, »ainoita oikeita» ratkaisuja ei ole tarjolla. Matalan palkkatason arvoitus on tyypillinen kirjastotieteellinen ongelmakompleksi. Tyypillinen se on siinä mielessä, että sen perusosista suuri osa löytyy tarkastelemalla kirjastolaitosta ulkopuolelta, muista yhteiskunnallisista tekijöistä käsin unohtamatta kuitenkaan kirjastoammatillista kehitystä ja kirjastolaitoksen muutoksia yleisen yhteiskuntakehityksen osana.

Tutkimuksen tehtävänä on jakaa tällaisia komplekseja perusosiin, lisätä tietoja niistä ja siten lisätä ymmärrystä käytännön ongelmien luonteesta. Mitä selkeämmin asiain tilaan vaikuttavat tekijät jäsennetään, sitä parempia välineitä saadaan kehittämistyölle. Näin nähtynä tutkimus ei ensisijassa tuota käytännön kirjastotyössä sellaisenaan soveltamiskelpoisia tuloksia. Sen sijaan tutkimuksen, erityisesti perustutkimuksen tehtävänä on selkiinnyttää ja täsmentää sitä kehikkoa, johon kirjastotoiminta sovittuu tai johon se tulee sovittaa. Tunkeutuessaan käytännön työssä toimivien ammatilliseen tietoisuuteen käytevoimaksi myös perustutkimus tuloksineen voi hedelmöittää käytännön ratkaisujen perustaa. Se taas edellyttää kummaltakin osapuolelta ponnisteluja ja yhteistyön vuorovaikutusta.

Kirjastotiede ja informatiikka -lehti on perustettu tällaisen vuorovaikutuksen foorumiksi. Alkutaipaleellaan lehti on saanut julkaistavaksi vain tutkijain puheenvuoroja, mikä johtunee ennenkaikkea heidän suuremmasta tarpeestaan julkaista kirjoituksiaan. Vuorovaikutus käytännön kirjasto- ja informaatiopalvelualalla toimivien kanssa syntyy kuitenkin vain, jos myös he osallistuvat keskusteluun kirjoituksin. Foorumi on puheenvuoroille avoin.

Tampereella 2. 8. 1982

Marjatta Okko